

Lilla Ryd – ett torp under Mjönäs herrgård

Nils Johansson

Äldre tiders sockenbor levde i ett klassamhälle med markerade gränser. I samhällstoppen stod ståndspersonerna, ämbetsmän av högre och lägre grad. Därefter kom bönderna, socknens skattedragare och "huvudmassa". Lägst på skalan stod torpare av alla klasser samt inhysehjonen. Dessa "jordlösa" hade ingen talan i sockenstämman och andra rådslag. Detta förbehölls de båda övre stånden i bondesamhället.

Det är säkerligen inte många kvar i livet av de gamle som var med när Mjönäs upplevde sin "storhetstid" eller minns när baron Carl von Düben och friherinnan Wilhelmina (född von Schoting) styrde och ställde på herrgården, och hade sin utkomst av denna.

I en glänta av den stora skogen, öster om herrgården, låg torpet Lilla Ryd. Om dess ålder vittnade de gråa väggarna som aldrig varit föremål för en plankstrykares rödfärgsborste. Till det lilla torpet hörde några tunnland jord och det arrenderades i mitten av 1800-talet av Trued Jönsson. År 1866 övertog Carl Eriksson på Mölleslätt arrendet.

I slutet av 1880-talet tillträdde Carl Johansson torpet och fick då ett kontrakt lydande på fjorton år räknat från den 25 mars 1890. Arrendekontraktet innehåller totalt 13 punkter. Villkoren var hårda, och man häpnar över de fordringar som ställdes. Dagsverken skulle taga sin början klockan fem på morgonen och avslutas vid solens nedgång. Arrendatorn skulle vara lässare då herrgårdens vägar lagades samt uträtta ärenden när han färdades till Kristianstad, Immeln eller Kaffatorp.

* * *

Till arrendator å det af utsockne frälsehemmandet nr 1 1/8 mtl. Södra Mjönäs å kartan betecknat med Lit D belägna torpet Lilla Ryd med de ägor som dertill sistlidne år af Carl Johansson brukats och betesrätt i den Mjönäs herrgård tillhöriga s.k. Oxhagen antages härmed fortfarande Carl Johansson på 14 års tid räknat från den 25 mars 1890 emot följande villkor:

1. Arrendatorn utgör på egen kost årligen två (2) goda karldagsverken hvarannan vecka och i öfrigt årets tre (3) dylika dagsverken i hvarje

Torparen Carl Johansson sittande framför torpet. Bakom honom står dottern Hilda och i knäet hos hustrun Bengta sitter barnbarnet Karl.

vecka. Hvarje dagsverke tager sin början klockan fem på morgonen och slutat då solen gått ner och skall arrendatorn dervid vara försedd med sådan redskap som för arbetets utförande är nödvändig. Spinner årligen fint och väl sju (7) skålpund blånor eller hälften lin eller ull. Håller arrendatorn häst om sommaren är han skyldig tre dagar köra gödsel vid gården, men erhåller då, om ett dagsverke ej qvittas, för varje dag en krona.

2. Arrendatorn erlägger ordentligen och ansvarar för alla af 1/24 (en tjugofjärdedels) mtl. utgående onera till Kungl. Majt och Kronan, Prest, Klockare, Brandstod, Tingshus, Väg- och Brobyggnad, rote-ring, Soldaters anskaffande, deras underhåll och beklädnad, inquarteringar med mera af hvad med namn och beskaffenhet det vara må som 1/24 mtl. eller och mig därför ålagda äro eller framdeles åläggas kunna äfvensom arrendatorn skall ej mindra för arrende torpet underhålla å mina hemman tilldelade vägar för 1/24 mtl. än äfven vara behjälplig med lässare då jag lagar på vägarna.
3. Skall arrendatorn torpet till åbyggnader, vägar, gärdesgårdar och egor försvarligen häfda, iståndsätta och vidmagthålla samt avträdet uti lagligt stånd ifrån sig lemna äfvensom det är arrendatorn ålagt att hålla stängsel omkring Oxhagen och hålla den i godt stånd att ingen vådeld genom uraktlåtenhet i detta afseende eller genom dess folks vårds-

löshet må förorskas och att arrendatorn håller husen brandförsäkrade till deras fulla värde i Häradernas Brandstodsbolag.

4. Får ej något foder af hvad namn som heldst från torpet bortföras utan skall allt på stället uppställas och gödslen derefter på torpets ägor användas. All jagt på torpets ägor samt fiskerätten för torpet förbehålles jordegaren äfvensom rösträttigheten för torpet vid kommunalstämmen samt vid andra publika sammankomster.
5. Den lägenhet som Trued Jönsson och hans hustru innehar i boningshuset jemte platsen för deras fårhus förbehålles dem i deras lifstid.
6. Arrendatorn skall hvarken sjelv eller genom andra göra någon skada eller ofred å mig tillhöriga skogar eller andra egor, får ej på torpets egor skära torf, ej heller svedja eller jordbränna, men erhåller efter utvisning nödigt risbränsle till husbehov.
7. Arrendatorn förbjudes taga inhysefolk till sig å torpet och om han skulle vara nödsakad att antaga tjenstefolk skall så förhålla då jag fordrar dess avflyttning, sådant tjenstehjon genast uppsäga.
8. Hvarje gång arrendatorn eller hans folk färdas till Christianstad,

*Torparparet Carl och Bengtas
fyra barn. Från vänster: Carl
Johan, Anna, Hilda och Ma-
tilda.*

*I mitten på 1920-talet
flyttade Carl Johansson
till torpet på Oppmanna
28. Huset är rivet.*

Immelns eller Kaffatorps stationssamhällen skall han derom i god tid vid gården tillsäga samt medtaga och ordentligt uträtta de bud och ärenden honom eller hans folk varda lämnade.

9. Hösten före afträdet af torpet skall arrendatorn försvarligt drifva all till torpet hörande åkerjord och lämna en blifvande brukare gödsel och jord till rågutsäde samt vid afträdet, vid tillträdet emottaga trettio lispund hö och trettio lispund halm av god beskaffenhet till vârfoder.
10. I afseende på förhållandet mellan jordegaren å ena, samt arrendatorn samt af denne antagna tjenstehjon å andra sidan, lända föreskrifterna i Kungl. stadgan den 23 november 1833 till efterrättelse.
11. Torpet får icke på något villkor eller under någon förevändning på annan person öfverlåtas utan min skriftliga tillåtelse.
12. Bryter arrendatorn mot något af hvad i Ofvanstående skrifna punkter finnes föreskrifvet eller kommer uti konkurstillstånd är han arrenderätten förlustig och genast skyldig att frånträda torpet.
13. Den till hemmanet nr 1 1/8 mtl. Södra Mjönäs Lit D hörande utmark får af arrendatorna till kreatursbete begagnas.

Mjönäs den 28 oktober 1889

Carl von Düben

Carl Johansson

Egenhändiga underskrifterna bevittnas:

Sven Persson

Sven Nilsson

* * *

Platsen där torpet Lilla Ryd en gång låg. Idag finns endast obetydliga ruiner kvar. Resterna syns svagt framför byggnaden.

På det lilla torpet Lilla Ryd uppfostrade Carl och Bengta fyra barn, vilka alla äro borta. Carl Johansson, som blev änkling 1915, flyttade på äldre dagar till Oppmanna nr 28 där han slutade sina dagar 1931.

Den grå stugan å Lilla Ryd står inte längre kvar. De sista resterna göms under en ruinhög och talar sitt tysta språk om vad som väntar alla, nämligen glömska och förgängelse. De människor, som bodde och arbetade där under enkla förhållanden, är för längesedan borta. De var trägna och trogna, fromma och nöjda i sin vardagliga gärning, rika på hopp och tro inför morgondagen.